

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14.05.2018, sp. zn. 25 Cdo 5551/2017, ECLI:CZ:NS:2018:25.CDO.5551.2017.1

Číslo: 66/2019

Právní věta: Jestliže zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ani jiný právní předpis, neobsahuje zvláštní právní úpravu regresního vztahu mezi přímým škůdcem a státem jakožto tím, kdo je povinen k náhradě škody, může se stát (Česká republika prostřednictvím příslušného bezpečnostního sboru) domáhat postihu vůči takovému škůdci za použití obecné úpravy regresu podle § 2917 o. z.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 14.05.2018

Spisová značka: 25 Cdo 5551/2017

Číslo rozhodnutí: 66

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody, Náhrada za ztrátu na výdělk

Předpisy: § 100 odst. 1 předpisu č. 361/2003Sb.
§ 101 předpisu č. 361/2003Sb.
§ 2917 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Okresní soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 17. 3. 2017, č. j. 30 C 390/2016-125, zamítl žalobu, kterou se žalobkyně domáhala zaplacení částky 1 177 968 Kč s příslušenstvím, kterou vyplatila za dobu od července 2014 do června 2016 jako náhradu za ztrátu na služebním příjmu po skončení neschopnosti příslušníka Policie ČR ke službě v důsledku služebního úrazu utrpěného při dopravní nehodě způsobené žalovanou, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Aniž by soud prvního stupně prováděl ve věci dokazování, dospěl k závěru, že žalovaný nárok nelze uplatnit z titulu náhrady škody, neboť není dána příčinná souvislost mezi nehodou a vyplaceným plněním, jelikož náhradu za ztrátu na služebním příjmu žalobkyně hradila dle § 100 odst. 1 a § 101 zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (dále jen „zákon č. 361/2003 Sb.“ nebo „zákon o služebním poměru“), tedy ze zákonné povinnosti bez ohledu na to, zda neschopnost příslušníka policie ke službě vznikla protiprávním jednáním třetí osoby. Pokud vznikne někomu škoda a zvláštní zákon stanoví povinnost státu nahradit tuto škodu namísto škůdce, může tuto náhradu dle soudu prvního stupně stát následně požadovat po škůdci pouze z titulu regresního nároku. Zákon o služebním poměru však takový regresní nárok neupravuje a nelze jej dovodit ani z §

440 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „obč. zák.“), jelikož toto ustanovení nedopadá na toho, kdo odpovídá za škodu bez zřetele na zavinění. Navíc jej nelze aplikovat v rámci služebního poměru policisty, který je typickým poměrem státně zaměstnaneckým, tedy veřejnoprávním. Soud prvního stupně má dále za to, že nárok nelze uplatnit ani z titulu bezdůvodného obohacení, neboť žalobkyně neplnila bez právního důvodu za žalovanou její povinnost, ale plnila vlastní povinnost na základě zákona o služebním poměru.

2. K odvolání žalobkyně Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem ze dne 27. 7. 2017, č. j. 19 Co 810/2017-144, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Dovedil, že soud prvního stupně postupoval správně, neboť v dané věci nelze aplikovat již neplatnou právní úpravu obsahující regresní nárok, a to § 102 odst. 1 zákona č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie ČR, současný zákon o služebním poměru již možnost regresního nároku neobsahuje, přičemž se zřejmě nejedná o neúmyslnou mezeru v zákoně, nýbrž jde spíše o úmysl zákonodárce. Aplikace jiného veřejnoprávního předpisu obsahujícího regresní nárok, a to § 130 odst. 1 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, (dále jen „zákon o vojácích z povolání“) by v daném případě představovala ve veřejném právu nežádoucí analogii iuris. Odvolací soud dále konstatuje, že na danou věc by vzhledem k přechodným ustanovením nedopadal § 440 obč. zák., nýbrž § 2917 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, (dále jen „o. z.“), který však nelze v dané věci aplikovat. Dle něj totiž obecný regres svědčí pouze tomu, kdo hradí škodu způsobenou jinou osobou, avšak tato povinnost musí být dána ustanoveními občanského zákoníku, nikoliv zákonem o služebním poměru jakožto veřejnoprávním předpisem. Za správné pak odvolací soud označil závěry soudu prvního stupně, že uplatněný nárok nemá oporu v ustanoveních o náhradě škody ani o bezdůvodném obohacení.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání s tím, že otázka, na jejímž řešení závisí rozhodnutí soudu, nebyla dosud rozhodovací praxí Nejvyššího soudu řešena. Uvedla, že z důvodové zprávy k zákonu o služebním poměru nic nenasvědčuje tomu, že ustanovení o regresu bylo vypuštěno záměrně. Dle dovolatelky je sice pravdou, že náhrada za ztrátu na služebním příjmu po skončení neschopnosti příslušníka policie ke službě je vyplácena ze zákona, je však obtížně představitelné, že by se Česká republika vzdala možnosti uplatnit regres tam, kde je znám původce škody na zdraví, kterým často bývá pachatel trestného činu. Má za to, že jistě nebylo a není ve společenském zájmu ušetřit takovou osobu od ekonomických dopadů jejího protiprávního jednání a už vůbec ne přesunout tyto dopady cestou státního rozpočtu na daňového poplatníka. Poukazuje na skutečnost, že zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů i zákon o vojácích z povolání se týká ozbrojených bezpečnostních sborů státu a není důvod pro rozdílný přístup k možnosti regresních nároků u vojáků a policistů. Dovojuje, že s ohledem na chybějící právní úpravu regresu v zákoně o služebním poměru by se měla analogicky použít úprava obsažená v zákoně o vojácích z povolání. Navrhla, aby dovolací soud napadený rozsudek i rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

4. Rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení se podává z čl. II bodu 2 zákona č. 293/2013 Sb. a z čl. II bodu 2 zákona č. 296/2017 Sb. Nejvyšší soud tedy o dovolání rozhodl podle ustanovení občanského soudního řádu ve znění účinném od 1. 1. 2014 do 29. 9. 2017 (dále též jen „o. s. ř.“).

5. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) shledal, že dovolání žalobkyně bylo podáno

oprávněnou osobou v zákonné lhůtě (§ 240 odst. 1 o. s. ř.) a je podle § 237 o. s. ř. přípustné pro řešení dovolacím soudem dosud neřešené právní otázky existence nároku státu na úhradu částek vyplacených na náhradě za ztrátu služebního příjmu policisty proti osobě, která způsobila neschopnost policisty ke službě. Dovolání je důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

6. Nesprávné právní posouzení věci, které lze uplatnit jako důvod dovolání [§ 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.], může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval.

7. Vzhledem k ustanovení § 3028 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, se věc posuzuje (mimo jiné) podle tohoto zákona, neboť rozhodné okolnosti (vyplacení náhrady služebního příjmu) nastaly po nabytí účinnosti citovaného zákona, tj. po 1. 1. 2014.

8. Podle § 2917 o. z. kdo je povinen k náhradě škody způsobené jinou osobou, má proti ní postih.

9. Podle § 100 odst. 1 zákona č. 361/2003 Sb. bezpečnostní sbor odpovídá příslušníkovi za škodu způsobenou služebním úrazem.

10. Podle § 101 zákona č. 361/2003 Sb. příslušník, který utrpěl služební úraz nebo u něhož byla zjištěna nemoc z povolání, má nárok na a) náhradu za ztrátu na služebním příjmu, b) náhradu za bolest a ztížení společenského uplatnění, c) náhradu účelně vynaložených nákladů spojených s léčením, d) jednorázové odškodnění, e) náhradu věcné škody.

11. Ustanovení § 2917 o. z. zakládá obecný regresní nárok (nejde o přímý nárok na náhradu újmy) tomu, kdo z titulu své odpovědnosti za škodu nahradil poškozenému škodu, proti osobě, která vznik této škody způsobila. Předpokladem vzniku regresního nároku podle citovaného ustanovení není, že povinnost k náhradě škody vyplývá z občanského zákoníku, může tedy vyplývat i z jiných právních předpisů, např. (jako v dané věci) ze zákona o služebním poměru.

12. Postih (regres) podle tohoto ustanovení může být úspěšně uplatněn za předpokladu, že poškozenému byla škoda skutečně nahrazena tím, kdo mu za ni odpovídá, a vznikla v příčinné souvislosti s jednáním přímého (skutečného) škůdce, tj. jsou-li splněny předpoklady povinnosti přímého škůdce k náhradě škody podle občanského zákoníku. Dále platí, že je-li v zákoně zvláštní právní úprava vztahu mezi přímým škůdcem a tím, kdo je povinen k náhradě jím způsobené újmy, vylučuje tato zvláštní úprava použití § 2917 o. z.

13. V daném případě byla poškozenému příslušníkovi Policie ČR, jenž utrpěl služební úraz při dopravní nehodě způsobené žalovanou, dovolatelkou nahrazena ztráta na služebním příjmu z titulu její objektivní odpovědnosti za škodu ve smyslu § 100 odst. 1 a § 101 zákona o služebním poměru. Dovolatelka následně uplatňuje postih proti žalované, která vznik této škody údajně způsobila (soudy prozatím vycházely z žalobních tvrzení, neprováděly dokazování).

14. Jestliže zákon č. 361/2003 Sb. ani jiný právní předpis neobsahuje zvláštní právní úpravu regresního vztahu mezi přímým škůdcem a státem jakožto tím, kdo je povinen k náhradě škody, může se stát (Česká republika prostřednictvím příslušného bezpečnostního sboru) domáhat postihu vůči takovému škůdci za použití obecné úpravy regresu podle § 2917 o. z. Toto ustanovení zakládá soukromoprávní vztah, ve kterém stát vystupuje jako právnická osoba (k tomu srov. § 6 zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů) v rovném postavení s druhou stranou tohoto soukromoprávního vztahu, nikoliv

jako orgán veřejné moci, který by z pozice nadřízenosti autoritativně rozhodoval o právech a povinnostech druhé strany právního vztahu. Neuplatní se zde proto veřejnoprávní princip legality (srov. čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky), a není proto třeba, aby stát byl k uplatnění regresního nároku oprávněn či zmocněn veřejnoprávním předpisem. Na věci nic nemění ani skutečnost, že povinnost státu (bezpečnostního sboru) k plnění poškozenému policistovi vznikla v důsledku objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou policistovi při výkonu služby a že tato povinnost vyplývá z veřejného práva.

15. Lze dodat, že i regresní nárok obsažený v § 102 odst. 1 již neplatného zákona č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie ČR, byl právní úpravou soukromého práva (byť obsaženou ve veřejnoprávním předpisu), neboť zakládal soukromoprávní vztah státu a třetí osoby stojící mimo veřejnoprávní, státně zaměstnanecký služební poměr. Jednalo se o zvláštní (speciální) soukromoprávní úpravu regresu k úpravě obecné, obsažené v občanském zákoníku, a to úpravu vlastně nadbytečnou, a zřejmě právě z tohoto důvodu v pozdější právní úpravě služebního poměru policistů vypuštěnou.

16. Lze rovněž přisvědčit dovolatelce, že není žádného rozumného důvodu a odporovalo by zásadám rovnosti subjektů soukromého práva a konzistence právního řádu, aby v případě poškození zdraví vojáka stát vůči přímému škůdci regres měl, zatímco v případě poškození zdraví policisty regres neměl. Stejně tak nelze nalézt přesvědčivé argumenty pro závěr, že rozsah odpovědnosti škůdce, který ublížil na zdraví tomu, kdo není policistou, je širší, než rozsah odpovědnosti toho, kdo ublížil na zdraví příslušníku policie.

17. Aniž by bylo zapotřebí zabývat se dalšími námitkami dovolatelky, je z již uvedeného zřejmé, že rozsudek odvolacího soudu není správný, neboť spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Protože je uplatněný dovolací důvod naplněn, Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.), a jelikož důvody, pro které bylo toto rozhodnutí zrušeno, platí také na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud i rozsudek soudu prvního stupně a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta druhá o. s. ř.).